

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

УДК 378.147:364-057

DOI: 10.31652/2412-1142-2023-68-85-93

Васянович Григорій Петрович

доктор педагогічних наук, професор, почесний академік НАПН України,
професор кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,

м. Львів, Україна

ORCID ID 0000-0002-2346-193x

g.vasyanovych@ldubgd.edu.ua

Логвиненко Вікторія Михайлівна

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,

м. Львів, Україна

ORCID ID 0000-0001-9273-1983

v.logvynenko@ldubgd.edu.ua

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Анотація. У статті обґрунтовуються педагогічні ідеї, спрямовані на якісну підготовку майбутнього соціального працівника. У цьому контексті визначається науково-логічний апарат, зокрема аналізуються такі поняття, як «соціальна робота», «інтерактивний метод», «діалог», «диспут», «дискусія» та ін. Розглянуто професійні якості, які необхідні практику із соціальної роботи для здійснення ефективної діяльності. Зазначено, що в процесі підготовки важливо орієнтувати здобувачів освіти на передбачення власної цілеспрямованої діяльності і її результатів, а також прогнозування поведінки клієнтів у різних взаємодіях. Значна увага приділяється дослідженню головних засад, що забезпечують процес використання інтерактивних методів у підготовці майбутніх фахівців соціальної сфери. В зв'язку з цим проаналізовано внесок провідних вітчизняних та зарубіжних вчених у дослідження питань, пов'язаних із сутністю і змістом методів проекту, групової презентації, ролі тренінгів в освітньому процесі.

Визначено не лише функціональні, а й дисфункціональні чинники при застосуванні інтерактивних методів у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Зокрема, технічні засоби можуть стати джерелом певних небезпек: цифрові технології, тобто, допоміжні, технічні аспекти навчальних занять можуть виходити на передній план. Розпорошення уваги та недостатній рівень обізнаності здобувачів освіти із технологіями, що використовуються в процесі інтерактивного навчання, може спричинити зсув уваги з предмету на засіб його вивчення. Запропоновано у процесі викладання комплексу предметів із соціальної роботи враховувати життєвий досвід здобувачів вищої освіти, змістовно розкривати важливість діяльнісного й ціннісного компонентів у процесі здобуття майбутньої професії. Обґрунтовано необхідність досконалого володіння педагогом сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями навчання і виховання.

Ключові слова: викладач, інтерактивний метод, соціальна робота, майбутній соціальний працівник, діалог, дискусія, диспут

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Сучасна ситуація, в якій опинилася Україна, потребує розширення «фронту» соціальної роботи. Війна, яку нав'язала нам російська імперія, непомірно збільшила кількість людей, які потребують постійної соціальної підтримки та допомоги, вияву милосердя, доброти, щирої любові до ближнього. Саме тому якість організації і здійснення соціальної роботи суттєво залежить від того, наскільки фахово до неї

підготовлені соціальні працівники в стінах закладу вищої освіти. Своєю чергою це актуалізує пошук найбільш ефективних сучасних технологій навчання, однією із яких є інтерактивне. Інтерактивні методи навчання – це такі способи організації активної взаємодії педагога і студента в освітньому процесі, які дозволяють його суб'єктам вести діалог, спільно знаходити взаєморозуміння, отримувати позитивні дидактичні і виховні результати. Іншими словами можна сказати, що це спів-навчання, у процесі якого діють два рівноцінні суб'єкти: педагог і його вихованець. Основним принципом інтеракції є постійна взаємодія не лише здобувача освіти і викладача, а й студентів між собою, їх активна співпраця, спілкування, співробітництво. Навчити цьому майбутнього соціального працівника у стінах ЗВО – вкрай важливе завдання, адже йому доведеться взаємодіяти з різними категоріями клієнтів, адекватно їх сприймати і розуміти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням сучасного стану соціальної роботи та підготовки соціального працівника присвятили свої праці: В. Бондар, Н. Бондаренко, О. Борисова, О. Будник, В. Вайнола, Г. Васянович, О. Гордійчук, А. Капська, О. Карагодіна, Л. Клос, Т. Колупаєва, І. Кулик, О. Купенко, В. Логвиненко, С. Мітіна, М. Пірен, В. Піча, Є. Порядін, Т. Семігіна, Г. Слозанська, С. Чернета та ін. У полі зору вчених постають такі важливі проблеми: сутність і зміст соціальної роботи, критерії її успіху; основні форми, методи, напрями підготовки майбутнього соціального працівника; соціалізація й адаптація людини з особливими потребами в нових умовах життя; розв'язання конфліктних ситуацій у системі «соціальний працівник – клієнт» та ін. Питання, які безпосередньо торкаються сутності і змісту інтерактивних методів навчання, останнім часом досліджуються вітчизняними (С. Гончаренко, О. Демків, І. Зязюн, А. Панченков, Л. Пироженко, О. Пометун, Т. Ремех та ін.) і зарубіжними вченими: (М. Алфессон, Р. Блаттберг, Й. Дайгтон, К. Дрехлер, Є. Л'ю, Г. Сілласте та ін.). Їхня увага головним чином спрямована на обґрунтування того, які засоби комунікації є найбільш дієвими; як учасники комунікації можуть впливати один на одного; як і для чого бажано змінювати формат інтеракції тощо.

Метою статті є аналіз змісту інтерактивних методів навчання в процесі фахової підготовки бакалаврів за спеціальністю 231 «Соціальна робота» у закладах вищої освіти України.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукові дослідження, реальна соціальна та освітня практика переконливо свідчать, що вітчизняна соціальна робота є досить новою сферою професійної діяльності. Нині вона переживає період становлення і розвитку, та потребує відповідної підтримки з боку держави, освіти. З метою сприяння позитивним соціальним змінам, реалізації соціальних прав громадян, вирішенні соціальних проблем, тощо, у ЗВО здійснюється підготовка фахівців з соціальної роботи. До важливих компонентів освітньо-професійної програми першого рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» належать дисципліни: «Методи та технології соціальної роботи», «Практикум соціальної роботи», «Соціальна робота з різними групами клієнтів», «Теорія та історія соціальної роботи», «Соціальна політика» та багато інших, які забезпечують засвоєння як «hard skills» так і «soft skills». Зміст цих курсів охоплює велике коло питань, які діалектично взаємопов'язані між собою, нині суттєво збагачується їх категоріально-понятійний апарат. На особливу увагу тут заслуговують такі поняття, як «соціалізація», «соціальна адаптація», «соціальна взаємодія», «соціальна допомога», «інклюзія» та ін. Що ж стосується самого поняття «соціальна робота», то воно сформульовано і прийнято Міжнародною асоціацією шкіл соціальної роботи (IASSW) та Міжнародною федерацією соціальних працівників (IFSW) у трактуванні, яке має три основних значення:

- як практична професійна діяльність із наданням допомоги та підтримки людей, які опинились у скрутній життєвій ситуації;
- як навчальна дисципліна з професійної підготовки соціальних працівників;
- як наука, що розробляє певні концепції і теорії, досліджує принципи, моделі, методи [1, с. 440-441].

У нашому контексті комплекс курсів із спеціальності «Соціальна робота» розглядається, як навчальні дисципліни, які мають свої об'єкт і предмет вивчення, закономірності, принципи, методи дослідження, форми і методи навчання тощо. Саме на цю проблематику освітніх компонентів названої спеціальності із застосуванням інтерактивних методів навчання спрямовуємо наш аналіз.

Інтерактивні методи навчання сьогодні широко використовуються в різних країнах світу [2] у процесі викладання різних предметів. Можна без перебільшення сказати, що ідея інтерактивності стала надзвичайно популярною, яка поширилася зі сфери інформаційних технологій та кібернетики, сфери матеріального виробництва в духовну сферу, а відтак – у педагогічну сферу. Вона виключає домінування одного учасника освітнього процесу стосовно іншого, а також нехтування його думкою. Саме такий підхід у навчанні сприяє становленню майбутнього фахівця, який володітиме самостійним критичним мисленням, виявлятиме демократизм й гуманізм у різних ситуаціях складних взаємовідносин. Втім, на нашу думку, варто розрізняти функціональні та дисфункціональні аспекти інтерактивності в освітньому процесі, про що йтиметься нижче.

Зазначимо, що у сучасній науковій літературі термін «інтерактивність» зустрічається досить часто і передбачає існування інформаційних систем, що забезпечують прямий доступ до даних зі збереженням логічних зв'язків між ними та представлення текстової і мультимедійної інформації у вигляді мережі взаємопов'язаних між собою файлів. У такому гіпертекстовому просторі можливими є три моделі комунікації: а) неінтерактивний, за якого кожне наступне повідомлення не пов'язане із попереднім; б) реактивний, коли кожне повідомлення пов'язане лише з попереднім; в) інтерактивний, коли кожне наступне повідомлення пов'язане з попередніми повідомленнями із взаємозв'язком між ними. Існує низка й інших визначень поняття «інтерактивність», які так чи інакше характеризують не лише різні аспекти одного явища, а й сукупність різних явищ дійсності.

Функціональний аспект інтерактивності в освітній сфері актуалізується через двобічну комунікацію (синхронізацію взаємодії). Завдяки їй поглиблюється діалогізм спілкування, відбувається відхід від жорсткого поділу на лекційні і семінарські заняття; утверджується сприйняття здобувача як рівноправного учасника освітнього процесу, чий інтереси та потреби визначають траєкторію професійної підготовки. Цей функціональний аспект інтеракції є надзвичайно важливим в процесі формування світоглядних позицій майбутнього соціального працівника. Адже адекватне сприйняття Іншого, як собі рівного, і гуманне ставлення до нього буде творчо «перенесено» на клієнта з урахуванням його потреб, запитів, домагань тощо.

Зазначимо, що освітні програми та силабуси навчальних дисциплін різних спеціальностей розробляються з урахуванням не лише суто технологічних складових, а й морально-духовних, які є надзвичайно вартісними у будь-якій професійній діяльності, натомість у сфері соціальної роботи вони є пріоритетними, оскільки соціальний працівник покликаний працювати із людьми, які, почасти, є соціально вразливими та можуть перебувати в складних життєвих обставинах, зазнавати дискримінації, тощо. Наприклад, важливою у цьому значенні є проблематика таких освітніх компонентів як «Професійна етика та службовий етикет», «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота з мігрантами, біженцями та вимушеними переселенцями», та ін.

Відповідно до змісту навчальних планів і силабусів у сучасний освітній процес з підготовки соціальних працівників, широко впроваджуються різноманітні інтерактивні методи. Це пов'язано передусім з динамічними змінами у соціогуманітарному дискурсі загалом і в педагогіці вищої школи зокрема. Безумовно, що одним із найважливіших аспектів таких змін є формування високого рівня духовності, моральності, культури у майбутнього соціального працівника, забезпечення розвитку лідерських, гуманних якостей, що жодним чином не заперечує, а навпаки, сприяє його професійному становленню [3].

Аналіз різноманітних джерел засвідчує, що сучасна педагогічна наука пропонує цілу низку інтерактивних методів проведення занять, серед яких найбільш активно

застосовуються такі: метод діалогу, дискусії, метод проектів, групові презентації, ігрові технології, тренінги та ін. Кожен із цих методів має своє призначення і повинен відповідати поставленій меті навчання і максимально спрямовуватися на засвоєння здобувачами освіти конкретних елементів теоретичних знань та їх узгодженість з практикою. Безумовно, що ці та інші інтерактивні методи будуть найбільш дієвими тоді, коли вони взаємно доповнюватимуть один одного, належним чином враховуватимуть особистісний досвід, інтелектуальний потенціал студентської молоді, її прагнення і зацікавлення. Наведемо коротку характеристику деяким із них.

Метод діалогу. Як відомо, він має давню традицію. У філософському сенсі ним блискуче володіли давньогрецькі філософи Сократ і його учень – Платон. Активно послуговувався цим методом український мислитель – Г. Сковорода. На високому рівні професійності метод діалогу використовували К. Ушинський, Я. Корчак, В. Сухомлинський, І. Зязюн, Г. Філіпчук та ін. Набувши статусу інтерактивності, сьогодні значна кількість педагогів творчо використовує його у своїй професійній діяльності, що приносить значні позитивні результати, адже на основі обміну думок, він дозволяє розв'язувати конфлікти, які можуть виникати за тих чи інших педагогічних ситуацій, отже, регулювати міжособистісні відносини. Усвідомлення цієї важливої проблематики майбутнім соціальним працівником безумовно сприятиме налагодженню ефективної комунікації та взаємодії з клієнтом.

Зазначимо, що не можна розглядати діалог лише в значенні розмови між двома особами. Сутність і зміст педагогічного діалогу є значно ширшим, тут головним є те, що кожен із суб'єктів має можливість самовираження, внутрішнього саморозкриття. Тобто, у процесі задіяння методу діалогу активні всі, хто бере участь у конструктивному співробітництві. Від майстерності педагога вести діалог залежать якості навчання і виховання майбутнього соціального працівника.

Згідно з розумінням академіка І. Зязюна, критерієм якості діалогу як інтеракції, є рівність особистісних позицій, відкритість і довіра партнерів. Педагог, застосовуючи метод діалогу має відмовитися від центрованості власного «Я», в центрі його уваги має бути здобувач освіти, його думки, ідеї. Саме так виникає «поліфонія взаємодії» [4, с. 94-95].

Одним із методів інтеракції є дискусія. У процесі викладання курсів зі спеціальності «Соціальна робота» викладачі організовують групові дискусії на теми: «У чому полягає сутність та особливості представництва у соціальній сфері?», «Чи ефективно діє інститут лобізму інтересів клієнтів?», «Міжкультурні відмінності народів: у чому їх суть?» та ін. Під час таких дискусій здобувачі освіти навчаються працювати в командах, спільно визначати стратегію і тактику аргументації, погоджувати індивідуальні інтереси, толерувати думку опонентів.

Зазвичай поняття «дискусія» тлумачиться як обмін думками у всіх можливих формах. Навчальна дискусія відрізняється від інших видів дискусії тим, що новизна її проблематики стосується лише групи осіб, які беруть участь у дискусії, тобто розв'язання проблеми, що уже знайдено в межах науки, повинні знайти учасники дискусії в аудиторії. Педагогу, який організовує дискусію, результат зазвичай, відомий і метою тут є процес пошуку аргументації, її повідомлення та відповідна реакція на контраргументацію. Втручання викладача у процес групової дискусії має подвійний характер. По-перше, педагог створює і підтримує певний рівень взаємовідносин в академічній групі (такі відносини мають бути водночас і доброзичливими і змагальними). По-друге, він скеровує процес пошуку істини, розглядаючи аргументи сторін та ставлячи учасникам запитання для уточнення. Важливою умовою є досягнення «правильних висновків». Якщо під час дискусії, присвяченої, наприклад, проблемі відмінностей міжкультурних відносин виникають різні позиції, то викладачеві слід після дискусії ґрунтовно висвітлити, як функціональні, так і дисфункціональні наслідки цього факту. Не можна залишати проблему не розв'язаною «на потім».

Необхідними умовами продуктивного застосування групової дискусії є: по-перше, високий рівень компетентності педагога-організатора у темі, що розглядається та, по-друге, достатній рівень прогнозованості рішень типових проблемних ситуацій й відносно низький рівень імпровізації з боку педагога і, водночас, високий рівень імпровізації з боку студентської аудиторії.

Метод проектів навчання і викладання останнім часом отримав «нове дихання» і став одним із важливих методів інтеракції. Це зумовлено потребою розв'язання актуальних потреб підготовки соціального працівника, який покликаний творчо, цілеспрямовано діяти, правильно орієнтуючись на потреби, запити, прагнення своїх клієнтів. Історія педагогіки засвідчує, що витoki цього методу знаходяться в кінці XIX – на початку XX ст. Поняття «проект» в науково-педагогічний обіг ввів американський вчений Д. Снезден. Теоретично й експериментально у зарубіжній педагогіці цей метод досліджували Дж. Дьюї, С. Рейді, В. Кіпатрик, Дж. Джонс та ін. В Україні цей метод (з різних позицій) обґрунтовували й використовували у педагогічній діяльності С. Гончаренко, Г. Ващенко, А. Макаренко, С. Русова та ін. Провідною ідеєю методу проектів є активізація діяльності здобувачів освіти, наближення їх до життя. Саме тому він виявився актуальним і затребуваним при викладанні курсів з соціальної роботи, адже кожний соціальний працівник – це передусім практик, який на основі отриманих у ЗВО теоретичних знань покликаний надавати реальну і своєчасну допомогу клієнтам. Недаремно В. Кіпатрик визначав цей метод як цільовий акт, як діяльність від «усього серця», що з добре визначеною метою відбувається за конкретних соціальних умов. Вчений особливо наголошував на можливості застосування методу в умовах демократичного, громадянського суспільства. Він поділяв навчальні проекти на чотири типи: 1) метою його є втілення ідеї (думки) або плану в зовнішню форму; 2) мета його – естетична насолода; 3) мета його – подолати розумову перепону; 4) мета його – здобути відомості, конкретний ступінь навичок, вмінь [5, с. 339].

У процесі підготовки майбутнього соціального працівника важливо спрямовувати його свідомість у русло передбачення власної цілеспрямованої діяльності і її результатів, а також прогнозування різних ситуацій у поведінці клієнтів й адекватної реакції на них. Тому надзвичайно важливим тут є: а) добре розвинене творче мислення, здатність до винахідливості; б) компетентність і висока працездатність; в) наявність суспільно значущих й особистісних ціннісних орієнтацій; г) здатність до передбачення наслідків перспективних змін дійсності, що реалізуються в педагогічному проекті.

Методи проектування є надзвичайно різноманітними, оскільки їх використання залежить не лише від проблеми і предмета проектування (об'єктивні критерії), а й від особливостей самих суб'єктів, від низки методів, якими добре володіють конкретні проектувальники (суб'єктивні критерії). Зокрема до них слід віднести евристичні методи моделювання, методи кваліметрії та ін.

Педагогічне проектування – це не лише діяльність, а й процес послідовної зміни станів, що характеризуються новими задачами, видами діяльності, ступенем впорядкованості інформації і т. ін. Зазвичай процес проектування проходить три етапи: 1) дивергенції (розширення меж проектної ситуації, щоб забезпечити простір для пошуку рішення); 2) трансформації (створення принципів і концепцій); 3) конвергенції (вибір оптимального варіанту розв'язання із великої кількості альтернативних).

Сучасні вчені виокремлюють такі типи проектів: а) дослідницькі; б) творчі; в) ігрові; г) інформаційні; д) практично-орієнтовані. За характером контактів проекти поділяють на внутрішні та, щодо впровадження, міжнародні. За кількістю учасників проекти поділяють на індивідуальні, парні і групові. Процес гуманізації освітнього процесу створює необхідні позитивні можливості щодо впровадження методів проектування. Тим самим реалізується ідея перетворення здобувача на рівноправного суб'єкта навчальної діяльності, вияву його інтересів, потреб, здібностей, свободи.

Останнім часом, в якості інтерактивного методу, активно використовуються групові презентації. Це комбінований метод організації освітнього процесу, у якому на першому

етапі роботи в командах може бути елемент групової дискусії, а на подальших етапах – метод case-study та рольової гри. Метод case-study (англ. – дослідження випадку) передбачає перехід від нагромадження знань до діяльнісного, практико-орієнтованого відносно реальної дійсності підходу. Мета цього методу – навчити аналізувати інформацію, виявляти ключові проблеми, обирати альтернативні шляхи вирішення, знаходити оптимальний варіант та формулювати програми дій.

Важливими серед інших є ігрові технології. Гра – це вид активної діяльності в умовах ситуації, спрямований на відтворення і засвоєння суспільного й індивідуального досвіду, в якому формується й удосконалюється самоуправління поведінкою. Ігрові технології – це вагомий засіб моделювання відносин, що є вкрай необхідним у професійній підготовці соціального працівника.

Як слушно доводять С. Вітвицька та Н. Андрійчук, концептуальними основами ігрових технологій є психологічні механізми ігрової діяльності, що спираються на фундаментальні потреби особистості у самовираженні, самоствердженні, самовизначенні, саморегуляції, самореалізації. За цільовими орієнтаціями ігрові технології поділяються на дидактичні, виховні, розвивальні, соціалізуючі. За характером педагогічного процесу: навчальні, тренінгові, пізнавальні, розвивальні, творчі, репродуктивні та ін. За ігровою методикою: предметні, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні, драматизації [6, с. 117]. Значна більшість ігор наділена рисами розвивальної діяльності, що має творчий характер, сприяє розвитку почуттєво-емоційної сфери. Ігрові технології використовуються для розв'язання комплексних задач засвоєння нового, закріплення матеріалів, розвитку творчих здібностей, професійних умінь.

У контексті підготовки соціального працівника з активним використанням інтерактивних методів, значна роль належить тренінгам, які виконують такі функції:

- формування професійно значущих якостей майбутнього фахівця соціальної сфери з акцентом на вияв його особистого потенціалу в професійній діяльності;
- передачі здобувачу освіти комплексу необхідної інформації, яка стосується сутності і змісту моральних принципів, форм і методів, засобів гуманного спілкування, поведінки з клієнтами різного віку й урахуванням їх психологічних особливостей;
- знаходження ефективного впливу на систему ціннісних орієнтацій особистості;
- сприяння практичному відпрацюванню певних моделей поведінки в різних ситуаціях і професійно-педагогічних ситуаціях.

Т. Горохівська виокремлює й низку інших інтерактивних методів, які при фаховому їх застосуванні здатні активно сприяти підготовці майбутнього соціального працівника. До них належать: аналіз практики; «групи критики»; метод аналізу випадків; дебати; проблеми з досвіду роботи, метод проблемного навчання та ін. [7, с. 355-356].

Важливим механізмом функціоналізації інтеракції, у наведеному сенсі, є система оцінювання якості викладання, створення при ЗВО відповідних спеціалізованих структурних підрозділів і встановлення взаємозалежності трудових відносин ЗВО та науково-педагогічних працівників із результатами моніторингів рівня якості викладання. Важливо, щоб цей моніторинг відбувався не епізодично, а постійно і послідовно та мав реальні можливості критичного переосмислення його дієвості, валідності й удосконалення. Останнім часом дедалі активніше використовується кредитно-модульна система оцінювання успішності, розповсюджується та вдосконалюється система оцінювання здобувачами якості викладання, яка покликана проаналізувати не лише рівень підготовки викладача, його педагогічну майстерність, а й знань студентів. Крім того, такий підхід дозволяє побачити реальний рівень культури взаємодії викладача та студента, те, наскільки дієво реалізується принцип гуманізації, адже саме цей принцип передбачає таку систему суб'єкт-суб'єктних діалогових взаємовідносин, які створюють найсприятливіші умови для розвитку кожним суб'єктом освітнього процесу своїх духовно-інтелектуальних сил і творчо-діяльнісних компонентів, неповторних, національних, особистісних рис і засвоєння необхідної кількості знань, умінь і навичок, щоб стати добрим фахівцем [8, с. 63-64].

Поряд із безсумнівними позитивними наслідками у використанні інтерактивних методів варто окреслити деякі, на наш погляд, і негативні результати. Це стосується як самої сутності інтерактивних методів, так і певних контекстів їх застосування. Щодо першого положення, то тут може виявитися небезпека так званої «множини сутностей», а також надання пріоритету форми над змістом. В освітній сфері інтерактивність завжди пов'язувалася із технологіями: телевізійними навчальними програмами та, згодом із комп'ютерною технікою з її багатими можливостями доступу до інформації. Водночас, технічні засоби є і джерелом певних небезпек: цифрові технології, тобто, допоміжні, технічні аспекти можуть виходити на передній план. Розпорошення уваги та недостатній рівень обізнаності студентів із технологіями, що використовуються в процесі інтерактивного навчання, спричиняє зсув уваги з предмету на засіб його вивчення.

Крім сказаного є й інші проблеми. Однією з них є та, що в деяких ЗВО бракує належної матеріально-технічної бази, необхідного, для застосування інтерактивних методів, якісного обладнання; не завжди цьому відповідають аудиторії. Суттєвою проблемою є невідповідна для проведення інтерактивних занять кількість учасників. Іноді бракує належного культурно-освітнього середовища. До цього додаються й інші проблеми, а саме: науково-педагогічним працівникам не завжди вистачає педагогічної майстерності. Не останньою хвилюючою у цьому процесі є висока їхня завантаженість. Зазвичай, викладач змушений самостійно, без ширшої інституційної підтримки нарощувати власний фаховий рівень, вдосконалюючи свої «hard skills» і «soft skills»; докладати зусилля на пошук та організацію підвищення кваліфікації за кордоном і витратити при цьому власні кошти; оволодівати апаратними засобами та програмним забезпеченням для якісного проведення занять, тощо. Звісно, вдосконалення ІКТ-грамотності науково-педагогічних працівників є вимогою часу, від неї, значною мірою, залежить розвиток інформаційної, інтерактивної культури кожної особистості і суспільства в цілому. Прикметним є те, що Р. Гуревич і М. Кадемія та ін. виокремлюють два основних напрями застосування ІКТ в освітньому процесі з метою найбільш продуктивного впровадження інтерактивних методів навчання: використання на практичних заняттях і для організації самостійної роботи. Вчені переконливо доводять, що за умови досконалого володіння технічними засобами телекомунікації, можна продуктивно реалізувати всі види освітньої діяльності, активно впроваджувати інтерактивні методи [9; 10].

Проблемою, яка призводить до дефункціалізації процесу застосування інтерактивних методів є і якість студентської аудиторії. По-перше, на заваді стає низький рівень мотивації здобувачів до активної участі в освітньому процесі. Значна кількість студентської молоді, вже починаючи з другого курсу, прагне перейти на індивідуальне навчання, влаштуватися на роботу і т. ін. По-друге, низький рівень знань і навичок у значній кількості студентів перешкоджає ефективному застосуванню інтерактивних методів навчання. Нині до цього ще додається соціальна нестабільність. Великою перепоною на цьому шляху стала захворюваність студентів і викладачів, а також війна, яку нам нав'язала російська фашистська кліка. Трагедійність людського буття (в багатьох сім'ях студентів є загиблі і тяжко поранені), все це є серйозною перепоною процесу професійного впровадження інтерактивних методів навчання.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. Підготовка майбутніх соціальних працівників у ЗВО України є актуальною й необхідною проблемою, особливо з огляду на складну соціальну динаміку розвитку суспільства, яке перебуває у стані війни з росією.

2. Важливим структурним елементом підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери є якісне викладання суспільних наук, до яких належать фахові дисципліни із спеціальності «Соціальна робота».

3. Забезпечення становлення і розвитку майбутнього соціального працівника суттєво залежить від належного використання у цьому процесі комплексу інтерактивних методів (діалогу, диспуту, дискусії, групової презентації, тренінги та ін.). Їх сукупне використання функціонально забезпечує досягнення позитивного результату у підготовці фахівця соціальної сфери.

4. Дисфункціоналізація інтерактивних методів відбувається як на рівні науково-педагогічних працівників, так і здобувачів ЗВО України.

До подальших напрямів досліджень у визначеному руслі відносимо: обґрунтування реалізації в освітньому процесі методів самостійної роботи студентів (метод портфоліо, самооцінювання власних дій та ін.); аналіз модерації як дієвого методу керування навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів вищої освіти та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Соціальна робота: навчальний енциклопедичний словник-довідник / за науковою ред. д. с. н., проф. В. М. Пічі. Вид. 4-те, випр., перероб. і доповн. Львів: «Науковий світ - 2000». 2020. 618 с.
- [2] Головченко Г. О. Медіаосвіта у США і Канаді: теорія і практика: монографія / ред. Н. Г. Ничкало. Київ : ТОВ Юрка Любченка, 2020. 464 с.
- [3] Васянович Г. П., Логвиненко В. М., Костишин Е. І. Етика та академічна доброчесність в освіті й науці: навчальний посібник. Львів: ФОП Корпан Б. І., 2023. 126 с.
- [4] Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. 3-тє вид., допов і перероб. Київ: СПД Богданова А. М., 2008. 376 с.
- [5] Ващенко Г. Г. Загальні методи навчання: підручник для педагогів. Київ: Укр. Вид. спілка, 1997. 441 с.
- [6] Вітвіцька С. С., Андрійчук Н. М. Основи педагогіки вищої школи / Fundamentals of Higher School Pedagogy: Білінгвальний навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої освіти. 2-ге вид. перероб. і доп. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2019. 312 с.
- [7] Горохівська Т. М. Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів фахових дисциплін технічних закладів вищої освіти: монографія. Дрогобич: Посвіт, 2020. 452 с.
- [8] Сікорський П. І. Кредитно-модульна технологія навчання. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. 127 с.
- [9] Гуревич Р., Кадемія М. Змішане навчання й інноваційні технології підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах. Порівняльна професійна педагогіка. Київ: Хмельницький, 2017. Т. 7. Вип. 1. С. 106–112.
- [10] Гуревич Р., Кадемія М., Опущко Н., Ільницька Т., Плахотнюк Г. Роль цифрових технологій навчання в епоху цивілізаційних змін. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Вип. 62, 2021. С. 28–38.

USE OF INTERACTIVE LEARNING METHODS WHILE TRAINING FUTURE SPECIALISTS IN SOCIAL WORK

Vasianovych Hryhorii Petrovich

Doctor of Pedagogies Sciences, Professor, Academic of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
Professor of the Department of Social Work, Management and Social Sciences,
Lviv State University of Life Safety,
Lviv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0002-2346-193x
g.vasianovych@ldubgd.edu.ua

Lohvynenko Viktoriia Mykhailivna

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Work,
Management and Social Sciences
Lviv State University of Life Safety,
Lviv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0001-9273-1983
v.logvynenko@ldubgd.edu.ua

Annotation. The article substantiates pedagogical ideas aimed at quality training of the future social worker. In this context, the scientific and logical apparatus is defined, in particular, such concepts as “social work”, “interactive method”, “dialogue”, “dispute”, “discussion”, etc. are analyzed. The professional qualities necessary for effective practical work are considered. It is noted that in the process of training, it is important to orient students to the prediction of their own purposeful activity and its results, as well as forecasting the behavior of clients in various interactions. Considerable attention is paid to the study of the main principles that ensure the process of using interactive methods while training future specialists in the social sphere. In this regard, the contribution of leading domestic and foreign scientists to the study of the issues related to the essence and content of project methods, group presentation, and the role of training in the educational process are analyzed.

Not only functional, but also dysfunctional factors while using interactive methods in the process of professional training of future social workers are determined. In particular, technical means can become a source of certain dangers: digital technologies, i.e., auxiliary, technical aspects of educational classes can come to the fore. Dispersion of attention and students’ insufficient level of awareness with the